

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο

Α. Από αυτό ακριβώς γίνεται φανερό ότι καμία από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως· όντως, κανένα πράγμα που έχει από τη φύση μια ορισμένη ιδιότητα δεν μπορεί να αποκτήσει με εθισμό μια άλλη ιδιότητα, όπως για παράδειγμα η πέτρα, που από τη φύση της πηγαίνει προς τα κάτω, δεν είναι δυνατόν να συνηθίσει να πηγαίνει προς τα πάνω, ακόμα κι αν κάποιος προσπαθήσει να τη συνηθίσει (σ' αυτό), ρίχνοντάς την προς τα πάνω χιλιάδες φορές, ούτε η φωτιά (είναι δυνατόν να συνηθίσει να πηγαίνει) προς τα κάτω, ούτε τίποτα άλλο από τα πράγματα που από τη φύση τους γεννιούνται με μια συγκεκριμένη ιδιότητα είναι δυνατόν να συνηθίσει σε κάτι διαφορετικό. Επομένως, ούτε εκ φύσεως, αλλά ούτε και αντίθετα προς τη φύση μας υπάρχουν οι αρετές μέσα μας, που όμως έχουμε από τη φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε, αλλά γινόμαστε τέλειοι με τον εθισμό.

Δεν πρέπει όμως να το πούμε μόνο έτσι, ότι δηλαδή (η αρετή) είναι συνήθεια, αλλά και τι είδους συνήθεια (είναι). Πρέπει λοιπόν να πούμε ότι κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην τέλεια κατάστασή του και το βοηθάει να εκτελέσει με τον πιο σωστό τρόπο το έργο του

Β.1 Ο Αριστοτέλης προσπαθεί να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως («οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται»). Θα χρησιμοποιήσει λοιπόν **δύο γνωστά παραδείγματα** παρμένα από τον χώρο της φύσης: την πέτρα και τη φωτιά. Η πέτρα πάντοτε θα κινείται με πορεία προς τα κάτω, διότι υπακούει στον φυσικό νόμο της βαρύτητας, που

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ – ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ - 2017

είναι σταθερός και αμετάβλητος. Η φωτιά πάντοτε θα έχει πορεία προς τα πάνω λόγω της φυσικής ιδιότητας των θερμών αερίων, που επίσης είναι σταθερή και δεν μεταβάλλεται. Άρα, από τα παραπάνω προκύπτει ότι **οι φυσικοί νόμοι δεν μεταβάλλονται**, όσο κι αν προσπαθήσει κάποιος. Επομένως, εφόσον οι ηθικές αρετές μεταβάλλονται και δεν μένουν σταθερές, όπως τα πράγματα που γεννιούνται με μια ιδιότητα εκ φύσεως, αποδεικνύεται ότι δεν είναι έμφυτες.

Το κείμενο ολοκληρώνεται με γενικό συμπέρασμα που μοιάζει, αλλά δεν είναι, αντιφατικό, ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, αλλά ούτε και αντίθετα προς αυτή. Ο Αριστοτέλης εννοεί ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτες, ούτε όμως και αντίθετες με τη φύση, αλλά ο άνθρωπος έχει «δυνάμει», από τη φύση του (πεφυκόσι), την προδιάθεση να δεχτεί την αρετή, ωστόσο γίνεται τέλειος (τελειούμενοις) με τον εθισμό του σε αυτή.

Κατά τον φιλόσοφο, η άσκηση της αρετής είναι δυνατότητα (πεφυκόσι) και όχι χαρακτηριστικό, δοσμένη στον άνθρωπο από τη φύση. Επομένως, ο ίδιος είναι ο μόνος υπεύθυνος για το αν θα φτάσει στην αρετή βελτιώνοντας αδιάλειπτα τη συμπεριφορά του, διαμορφώνοντας τον χαρακτήρα του, το ήθος του. Η δυνατότητα που του δίνει η φύση μπορεί να γίνει πραγματικότητα, μόνο αν ο άνθρωπος το επιλέξει και το επιδιώξει με προσωπικό αγώνα και άσκηση. Έτσι, ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η κατάκτηση της ηθικής αρετής από τον άνθρωπο εξαρτάται από την προαίρεση, την προσωπική επιλογή του. Ακόμη, με τη λέξη «τελειούμενοις» ο Αριστοτέλης μας παραπέμπει σ' έναν χαρακτηριστικό όρο της φιλοσοφίας του, το «τέλος», που σημαίνει την ολοκλήρωση, την επίτευξη του ύψιστου σκοπού. Θεωρεί, δηλαδή, τις ηθικές αρετές το μέσο, με το οποίο ο άνθρωπος θα φτάσει στην ολοκλήρωσή του, στο ξεπέρασμα της ζωώδους φύσης του και στην κατάκτηση της ευδαιμονίας.

Έτσι, ο Αριστοτέλης καταφέρνει να αποδείξει τη θέση του μέσα από έναν **επαγωγικό συλλογισμό**. Και τα δύο παραδείγματα, που ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί επαγωγικά για

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ –
ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ - 2017**

να συναγάγει γενικό και καθολικό συμπέρασμα, ανήκουν στα απλά δεδομένα της εμπειρίας.

Β.2 Οι έξεις είναι αποτέλεσμα επαναλαμβανόμενων ενεργειών και η ποιότητά τους εξαρτάται από την ποιότητα των ενεργειών μας. Άρα, δεν αρκεί να χαρακτηρίζουμε τις αρετές έξεις, αφού αυτές διακρίνονται σε καλές και κακές, αλλά να βρούμε το ιδιαίτερο εκείνο γνώρισμα, την ειδοποιό διαφορά που τις διαφοροποιεί από τις άλλες έξεις. Για τον Αριστοτέλη, λοιπόν, η ειδοποιός διαφορά που κάνει μια έξη αρετή είναι: α) να κάνει τον άνθρωπο ή το ζώο ή το πράγμα που την έχει, να βρίσκεται στην τέλεια κατάστασή του και β) να τον / το βοηθά να εκτελεί με σωστό τρόπο το έργο για το οποίο είναι προορισμένος / ο από τη φύση.

Για να αποδείξει ο Αριστοτέλης τη θέση του που αφορά τα γνωρίσματα που διαφοροποιούν την αρετή από τις άλλες έξεις, θα στηριχτεί για άλλη μια φορά στην επαγωγή. Έτσι, θα χρησιμοποιήσει δύο παραδείγματα: το ένα σχετίζεται με τα όργανα του σώματος και το άλλο με τα ζώα.

1^ο παράδειγμα: η αρετή του ματιού είναι η ιδιότητα που κάνει και το μάτι τέλειο και το βοηθά να εκτελεί σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένο από τη φύση, δηλαδή να βλέπει καλά.

2^ο παράδειγμα: η αρετή του αλόγου είναι η ιδιότητα που και το άλογο το κάνει σπουδαίο και το βοηθά να εκτελεί σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένο από τη φύση, δηλαδή το κάνει ικανό να τρέχει, να κουβαλά τον αναβάτη και να αντιμετωπίζει τους εχθρούς.

Αφού ο Αριστοτέλης είδε πώς εφαρμόζονται τα γνωρίσματα της αρετής στα άψυχα και στα ζώα, οδηγείται τώρα συμπερασματικά (με τη λέξη «δὴ») και στον άνθρωπο. Η αρετή, λοιπόν, του ανθρώπου κάνει τον άνθρωπο αγαθό και τον βοηθά να επιτελέσει σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένος από τη φύση. Για την περίπτωση του ανθρώπου το επίθετο «ἀγαθός» παίρνει τη θέση του «σπουδαῖος», γιατί εδώ πια έχουμε να κάνουμε με την ηθική αρετή.

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ –
ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ - 2017**

B.3 Λ
Λ
Σ
Σ
Σ

B.4 γονικός
Ουσία
Φορά
Δεξαμενή
Σχέση

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Οι πρόεσβεις των Βοιωτών αφού (αυτός) έστειλε και τους κάλεσε και τους ρώτησε για ποιο λόγο είχαν έρθει, δεν αναφέρθηκαν για την ειρήνη, είπαν όμως ότι, εάν κάτι δεν τους εμποδίζει, ήθελαν να πάνε στην πόλη στους δικούς τους στρατιώτες. Αυτός αφού γέλασε είπε: Αλλά γνωρίζω ότι δεν θέλετε να δείτε τους στρατιώτες αλλά να επιθεωρήσετε το ευτυχές συμβάν / επιτυχία των φίλων σας πόσο μεγάλο / μεγάλη έχει γίνει. Περιμένετε λοιπόν, είπε. Γιατί εγώ ο ίδιος θα σας οδηγήσω και θα μάθετε περισσότερο αν είστε μαζί μου ποιου είδους είναι αυτό που έχει γίνει. Και δεν είπε ψέματα, αλλά την επόμενη μέρα αφού έκανε θυσία οδήγούσε στην πόλη το στρατό.

Γ2. α) 1→γ
2→ε
3→δ
4→α
5→β

Γ2. β) καὶ οὐκ ἐψεύσαντο, ἀλλὰ τῇ ὑστεραίᾳ θυσάμενοι ἦγον πρὸς τὰς πόλεις τὰ στρατεύματα.

Γ3. α) οἱ πρόεσβεις = υποκείμενο στο ἐμέμνηντο

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ –
ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ - 2017**

προσκληθέντες = επιρρηματική χρονική μτχ. συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος **οί πρόσβεις**

παρελθεῖν = αντικείμενο του ρήματος **βούλοιντο**, τελικό απαρέμφατο

ύμῶν = ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική κτητική στο **φίλων**

μετ' ἐμοῦ = εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της σύμπραξης / συνεργασίας στο **ὄντες**

τῇ ὑστεραία = δοτική που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο **θυσάμενος**.

Γ3. β) ὅ,τι ἤκοιεν: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική μερικής άγνοιας, ως αντικείμενο στη μτχ. **ἔρωτῶμενοι**.

ὅτι οὐ τοὺς στρατιώτας ἰδεῖν βούλεσθε: δευτερεύουσα ονοματική ειδική ως αντικείμενο στο γνωστικό ρήμα **οἶδα**.

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΤΩΝ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr